

מו"ר הרב נחום לאם זצ"ל

ראש הישיבה ונשיאה

בענין תדיר ומקודש ושם שבת אהני

הטפתי את זה בשבת שובה, תשט"ז

ב"ה אור ליום ד' באלול תשט"ו, יומא דהילולא של מורי זקני זצ"ל

בשורת עמק הלכה למו"ז זצוק"ל ח"ב סי' מ"ב¹ מביא שיטת הר"י מאורליינש מובא בתד"ה שחיטה זבחים דף י"ד דשחיטה לאו עבודה

---

¹ לתועלת המעיין נעתיק כאן חלק מהתשובה הנז':

... אך לכאורה עומד לנגדנו ש"ס ערוך זבחים צ' ע"ב גבי תדיר ומקודש איזו עדיף ובעי למיפשט מהא דתנן, תמידין קודמין למוספין אע"ג דמוספין קדישי. (דמוספין שם שבת עליהן שהם באים חובה, ותמידין באים אף בחול, רש"י). ודחי הש"ס, אטו שבת למוספין אהני לתמידין לא אהני. (כיון דהאידינא קריבין אם כן אף הם שם שבת עליהן, רש"י). והדר בעי למפשט תדיר ומקודש תדיר עדיף מהא דאמר ר"י הלכה מתפלל אדם של מנחה ואחר כך של מוספין, ומוכח דתדיר עדיף ממקודש, ודחי אטו שבת לתפלת מוספין אהני לתפלת מנחה לא אהני ע"כ סוגית הש"ס. וחזוין מזה, דס"ד דהש"ס ה"י דאין לתמידין ותפלת מנחה שום עדיפות במה שהם קריבין האידינא, או מה שמתפללים אותה בשבת, כיון שגם בחול מתפללים מנחה, אבל למסקנא אמרינן דתמידין ומנחה דשבת קדישי יותר אף שנוהגות גם בחול. וא"כ ממילא בברכת השחר אף שהם תפלות של ימות החול, מ"מ שם שבת עליהן כמו התם בתפלת המנחה וממילא דאין רשאי האבל להתפלל אפילו ברכת השחר בשבת ויו"ט.

ולכאורה יהי' מדברי הש"ס האלו סתירה גם לסברת הר"י דאורלייניש הנ"ל, דגם בשחיטת קדשים מהראוי לומר דשחיטה הוי עבודה אף דנוהגת גם בחולין, מ"מ כיון דהאידינא הוא בקדשים שם קדשים עליה כמו בחמדין דשבת דשם שבת עליהן אף דנוהגין גם בחול. ואולי יש לומר, דהא דקאמר הש"ס דשבת אהני לתמידין ולתפלת המנחה הוא רק למאן דסבר תדיר ומקודש מקודש עדיף, ויקשה ממתניתין דתנן דתמידין קודמין למוספין, וע"ז מוכרח לומר דגם תמידין קדישי דשם שבת עליהן, אבל למאן דסבר תדיר ומקודש תדיר עדיף, באמת לא אמרינן דתמידין קדישי. וכיון דבאים אף בחול אין להם שום עדיפות מה דקרבי האידינא, ונמצא לפי"ז, דהך סברא דשבת אהני לתמידין ולתפלת המנחה תליא בפלוגתא דתדיר ומקודש איזו עדיף.

ולהלכה הרע"ב במס' זבחים פרק דם חטאת משנה ג' הכריע דתדיר ומקודש תדיר עדיף, והתו' יו"ט שם תמה עליו בזה דהא הוא איבעיא דלא איפשטא בזבחים צ"א הנ"ל. אולם בתוספות רעק"א שם הוראה לדברי הירושלמי נזיר פרק ז' הלכה א' גבי כהן גדול ונזיר ולפי גירסת הקרבן עדה שם הוא פלוגתא דב"ה ודב"ש מקודש עדיף ולב"ה תדיר עדיף, וממילא דהלכה כב"ה. וכן הוא בירושלמי יומא פרק ז' הלכה ב': דב"ש ס"ל מקודש עדיף וזה כגירסת הק"ע. ע"ש ותבין. ולפי"ז אין כאן סתירה לסברת הר"י דאורלייניש כלל, כיון דהלכה נקטינן דתדיר

וכשרה בזר אפי' בקדשים משום דשחיטה נוהגת גם בחולין, והקשה עליו מש"ס ערוך זבחים צ"א גבי תדיר ומקודש איזו עדיף ובעו למיפשט מהאי דתנן תמידין קודמין למוספין אע"ג דמוספין קדישי, ודחי הש"ס אטו שבת למוספין אהני לתמידין לא אהני וכו' ע"ש, וא"כ לסברא זו דשם שבת אהני לתמידין צ"ל ג"כ דשם קדשים אהני לשחיטה ולא כמ"ש הר"י מאורליינש.

ומו"ז וצ"ל רצה לתרץ דסברא זו תלוי' במחלוקת שם דרך למ"ד מקודש עדיף ס"ל דשם שבת אהני לתמידין משא"כ למ"ד תדיר עדיף

ומקודש תדיר קודם, ושבת באמת לא אהני כלל, כיון דנוהגין גם בחול, א"כ גם בשחיטת קדשים לא חשיב עבודה כיון דנוהגת גם בחולין.

ובזה יש לישב גם דברי הריטב"א בשם הרמב"ם הובא בכסף משנה פרק א' מהלכות עבודת יוה"כ שכתב: דהא דקיי"ל דכל עבודות יוה"כ אינן כשירות אלא בכהן גדול היינו דוקא עבודות שהם באים בשביל חובת היום, אבל שאר עבודות שנוהגין גם בימות החול, כמו תמידין לא בעי כהן גדול רק למצוה, אבל בדיעבד כשירות גם בכהן הדיוט עיש"ה. ולכאורה יקשה מדברי הש"ס דילן, דקאמר דשבת אהני לתמידין, א"כ גם ביוה"כ מהראוי דנימא דיוה"כ אהני גם לתמידין, דאף דנוהגין גם בימות החול מ"מ כיון דקרבי האידנא שם יוה"כ חל עליהן דליבעי כהן גדול כמו כל עבודות היום. וכבר העיר בזה בתשו' חסד לאברהם בהלכות עבודת יוה"כ פ. עיין שם מה שהאריך בזה. אמנם לפי דברינו לעיל, דלהלכה תדיר ומקודש תדיר עדיף, באמת לא אמרינן דשבת אהני לתמידין, ע"כ ביוה"כ לא חל שם יוה"כ על התמידין כיון דנוהגין גם בימות חול, ולהכי כשירות בכהן הדיוט. אולם לאחר העיון אין בזה בכדי יתיבא דעתא ליישב דברי הרמב"ם, דהרי בפרק ט' מהלכות תמידין ומוספין הלכה ג' כתב הרמב"ם: דתדיר ומקודש איזו שירצה יקדים, ובכסף משנה שם ביאר טעמו, דכיון דלא נפשטה האיבעי' בזבחים צ"א הנ"ל תדיר ומקודש איזו עדיף, לכן הוי ספק ואיזו שירצה יקדים. ולפי"ז ע"כ לומר דסובר הרמב"ם דשבת אהני לתמידין כפשטות לשון הש"ס, דאל"כ הרי נפשטה האיבעי', וכיון דשבת אהני לתמידין ממילא דגם יוה"כ אהני לתמידין, ואמאי פסק דכשירות בכהן הדיוט.

אך באמת גוף הערת החסד לאברהם אינה צודקת לדעתי, דהא דאהני שבת לתמידין ולתפלת המנחה דקאמר הש"ס הוא רק לענין מקודש, דכיון דקרבי האידנא הוי קדישי כמו המוספין של חובת היום ולא חשיבי מוספין קדישי יותר מתמידין, אבל שנאמר דכיון דקרבי האידנא יש להם כל דיני חובת היום, זה בודאי לא אמרינן. וא"כ גם ביוה"כ, אף דאהני יוה"כ לתמידין שיהיו קדישי כמוספין של חובת היום, אבל שיהי' להם דין של חובת היום שיפסל בהן כהן הדיוט זה בודאי לא אמרינן. וגדולה מזו כתב הטהרת הקודש הביאו הגאון מקאפונא ז"ל בספרו עין ציחק סימן ט"ו דאף למסקנת הש"ס דשבת אהני לתמידין, מ"מ מוספין קדישי טפי שהם עיקר הקרבן השייך לשבת, והתמידין אין עליהם רק קצת קדושה רק בצירוף מעלת תדיר הם קודמין למוספין, עיש"ה בדבריו. וא"כ גבי תמידין דיוה"כ ג"כ אין עליהם רק קצת קדושת יוה"כ, ואהני באמת דליבעי כהן גדול לכתחילה, אבל בדיעבד כשירות גם בכהן הדיוט כיון דנוהגין גם בימות החול, ודברי הרמב"ם והריטב"א נכונים.

ובזה יש ליתן טעם למה שכתבו התוס' קידושין ע"ו ע"א ד"ה אין, וכתובות כ"ד ע"ב ד"ה חד דאף דשחיטה כשירה בור, מ"מ לכתחילה בעי כהן. עיין בהגהות הרש"ש ברכות דף ל"א ע"ב, ולא נודע הטעם. ולפי דברינו יש לומר, דהרי הא דשחיטה לאו עבודה וכשירה בור הוא משום דנוהגת גם בחולין כסברת הר"י דאורליינש, ודמאי לתמידין ביוה"כ שכתב הריטב"א דלא בעי כהן גדול כיון דנוהגין גם בחול, ואמנם לכתחילה בעי כהן גדול כיון דיש בהן מקצת קדושה דיוה"כ כיון דקרבי האידנא, א"כ גם בשחיטת קדשים אף דנוהגת גם בחולין, מ"מ כיון דהאידנא השחיטה הוא בקדשים אהני להו דליבעי כהן עכ"פ למצוה, כמו בתמידין דיוה"כ דבעי כהן גדול למצוה. ודו"ק בזה.

דא"צ לסברא זו. ולפי"ז תירץ מ"ש הריטב"א בשם הרמב"ם (מובא בכ"מ פ"א מהל' עבודת יוה"כ) דו"ש הרמב"ם דעבודות יוה"כ דוקא בכה"ג ואף תמידין וכדומה זה רק לכתחילה אבל בדיעבד צריך כה"ג רק בחובות היום דוקא ושאר העבודות כשרות אף בכהן הדיוט.

(ובאמת הכי מוכח משיטת הרמב"ם פ"ד ה"א שם דיש פיוס לתרומת הדשן, ואם אינה כשרה אלא בכה"ג ל"ל פיוס), מפני שלהלכה סבירא לן דתדיר עדיף ולא ס"ל האי כללא דשם שבת אהני ולכן ל"א שם יוה"כ אהני לכל העבודות. אבל נתקל בזה בדברי הרמב"ם בפ"ט מהל' תו"מ ה"ב שכתב דתדיר ומקודש איזה מהן שירצה יקדים ובכ"מ שם באר דהוי בעי' דלא איפשטא, א"כ דהרמב"ם אינו פוסק להלכה דתדיר עדיף וע"ש מ"ש.

ולענ"ד הקלושה שהיא כאין נגדו הי' נראה לומר דכ"ע מודה להאי כללא דשם שבת אהני ואף מ"ד תדיר עדיף, ועל הר"י מאורליינש לק"מ דכלל זה נקטינן רק שכשם המשתף הוא בקדושת הזמן וכיון שהמעשה המשותף הוא נעשה בתוך הזמן המקודש א"כ מקודש עי"ז, ולכן שם שבת אהני לתמידין כמו למוספין ומהני לברכת היין כמו לברכת היום בגמ' זבחים שם, אבל זה לא שייך בקדושת חפצא, דאז אין המשותף נכנס לתוכו של המשתף, דמה ענין מעשה השחיטה לקדושת הבהמה, הא השחיטה היא מעשה נפרד לגמרי מעצם הבהמה.

ולפי"ז מובן דקדוק לשון הרמב"ם בתו"מ שם דלכתחילה כתב סדר העבודות בר"ח שחל להיות בשבת דשבת קודם לר"ח ור"ח קודם לר"ה ואח"כ כתב דתדיר ומקודש לפניו יקדים איזה שירצה, דלכאורה קשה ממ"נ אם יכול להקדים איזה שירצה למה לי' לכתב סדר הקרבנות, ואם יש סדר עפ"י דין איך כתב דיכול להקדים כפי רצונו, אלא לאו דבכגון ר"ח דיש קדושת הזמן אז אמרינן דשם שבת אהני לתמידין, וה"נ קדושת ר"ח מהני לשל שבת (ושל ר"ח קדישי יותר דהם באים לחובת היום משא"כ של שבת דבאה בכל שבת, וכעין זה כתב רש"י ד"ה אע"ג דמוספין קדישי בזבחים צ"א שם), אבל מכיון שכלל זה אינו נוהג בכל מקום, כמו בקדושת חפצא, ורק בקדושת זמן, לכן כתב אח"כ דכשיש תדיר ומקודש לפניו (ופי' דהתדיר אינו מקודש כלישנא אחרינא שם שבת אהני) הרשות בידו להקדים איזו שירצה.

אבל לפי דברינו יוקשה משיטת הרמב"ם עפ"י הריטב"א שהבאנו לעיל דהני עבודות ביוה"כ דישנן אף בחול כשרות בכה"ד כדיעבד, והוא יום כפור הוי קדושת הזמן, ולמה ל"א דשם יוה"כ אהני אף לשאר עבודות.

וביישוב שיטתנו אציין ג"כ לדברי מו"ז בתשובה שם שרמז למה שנכתב בע"ה והוא שיש להבחין בין קדושת היום לחובת היום, דאע"פ דקדושת היום אהני לכל הנעשה בזמן זה, מ"מ חובת היום לא הוי. וא"כ כדיעבד מותר כה"ד בשאר עבודות ביוה"כ דמעיקרא דינא חייב כה"ג רק בחובת יוה"כ לא בכל דבר שיש בו קדושת יוה"כ ורק לכתחילה טוב לו לעבוד גם אלה העבודות.

ובאמת למה שכתבתי הוא כפי דברי מו"ז זצ"ל, ורק שבאתי לחלק בין קדושת הזמן לקדושת חפצא, ובזה סרה הקושיא על הר"י מאורליינש ואין אנו צריכים לתלות את הכלל של שם שבת אהני על פסק ההלכה בענין תדיר או מקודש, ושלפי דברינו מובן דקדוק לשון הרמב"ם שכתבנו.